

Lakialoite 8

Jaakko Laakso /vas ym.: Lakialoite laiksi rikoslain 6 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa ehdotetaan lisättäväksi rikoslain rangaistusten yleisiin koventamisperusteisiin rikollisessa teossa ilmenevä tekijän rasistinen motiivi. Koventamisperusteiden laajentaminen esi-

tetyllä tavalla velvoittaisi syyttäjiä ja tuomioistuimia ottamaan huomioon muun muassa väkivaltarikoksissa rasistisen motiivin rangaistusta koventavana perusteena.

PERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne

1.1. Rasististen asenteiden lisääntyminen

Julkisuudessa on ollut esillä joitain hälyttäviä esimerkkejä rasististen asenteiden lisääntymisestä ja siitä, että Suomessa asuviin ulkomaalaisiin on kohdistettu esimerkiksi väkivaltaa tai väkivallalla uhkaamista heidän etnisen taustansa vuoksi. Skinheadien tapaisten nuorisoryhmien avoimen väkivallan on arveltu heijastavan myös laajemmin aikuisen valtaväestön piileviä rasistisia ja muukalaisvihamielisiä asenteita. Valtaväestön asenneilmapiirin kiristymisestä 1990-luvulla on olemassa myös jonkin verran tutkimustietoa (Jaakkola, M 1989, 1993 ja Söderling 1995) ja asiaan on kiinnitetty huomiota muun muassa STM:n pakolaistoimiston julkaisuissa.

Kuluva vuosi on nimetty myös EU:ssa rasismin vastaiseksi toimintavuodeksi. Suomessa valtioneuvosto nimesi vuonna 1996 rasismin ehkäisemiseen ja suvaitsevaisuuden lisäämiseen tähtäävien toimenpiteiden koordinoitua varten epävirallisen ministeriryhmän.

1.2. Nykyinen rikoslaki

Nykyisen rikoslain rangaistusten mittaamista koskevat säännökset (RL 6:1) antavat tuomiois-

tuimille periaatteessa mahdollisuuden ottaa huomioon syylliseksi todetun rasistisen motiivin. Rikoslakiin sisältyy lisäksi erityisiä säännöksiä, joilla on kriminalisoitu kiihottaminen kansanryhmää vastaan sekä syrjintä (RL 11:8 ja 9). Näiden säännösten taustalla on Suomen vuonna 1970 ratifioima kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva yleissopimus. Oikeusministeriön vuonna 1995 lausuman kannan mukaan rasistiset motiivit voidaan Suomen oikeuden mukaan epäilyksittä tulkita sellaisiksi syyllisyyttä lisääviksi seikoiksi, joiden perusteella tekijälle voidaan tuomita normaalirangaistusta ankarampi seuraamus (KK 385/1995 vp ja siihen annettu vastaus). Nykyisin tällainen arvottaminen on kuitenkin riippuvainen kunkin syyttäjän ja tuomarin omista arvolähtökohdista, koska laissa ei yksiselitteisesti määritellä rasistista motiivia rikoksesta tuomittavan rangaistuksen koventamisperusteissa.

Voimassa oleva laki mahdollistaa rasistisista motiiveista tehdyn rikoksen rankaisemisen normaaliasteikkoa ankarammin käyttämällä mahdollisesti joko teon normaaliasteikolla normaalia kovempaa rangaistusta tai teon tuomitsemista rikoksen törkeän tekemuodon rangaistusasteikolla (ns. kvalifioitu asteikko). Nykyisen lain oikeuspoliittista tehokkuutta yleis- ja erityisestä vyyden kannalta voidaan kyllä syystä epäillä.

Sikäli kuin rangaistuksilla ylipäätään voidaan vaikuttaa ihmisten tulevaan käyttäytymiseen, rasistisen motiivin huomioon ottaminen tuskin nykyisen lain puitteissa vaikuttaa lainkaan rasistisiin asenteisiin. Rikoslakimme on nykyisessä muodossaan rasististen motiivien sääntelyn osalta osittain puutteellinen, näytön esittämisen kannalta hankala ja jättää asian harkinnan liiaksi riippumaan syyttäjän ja tuomarin omista arvostuksista.

1.3. Ruotsin rikoslaki

Ruotsissa on säädetty rikoskaaren (29 luku 2 §:n 7 kohta) muutoksella rangaistusten yleiseksi koventamisperusteeksi rikollisen teon rasistiset ja muukalaisvihamieliset motiivit. Asianomaisen säännös tuli voimaan 1 heinäkuuta 1994 (Lag 1994:306). Ruotsin laki säädettiin aivan vastaavassa tilanteessa kuin missä Suomen laki tällä hetkellä on. Ruotsin uuden säännöksen mukaan koventamisperuste on, jos rikoksen motiivi on ollut *loukata* (*kränka*) henkilöä, kansanryhmää tai muuta sellaista ihmisryhmää rodun, ihonvärin, kansallisuuden tai etnisen alkuperän, uskonnon tai muun vastaavan syyn vuoksi. Myös Ruotsissa rasistinen motiivi voitiin ottaa ennen lainmuutosta rangaistuksen törkeysarvostelussa huomioon ja valittaessa rangaistusasteikkoa. Tästä huolimatta lainmuutos nähtiin välttämättömäksi. Lainmuutoksen perusteluissa muun muassa kiinnitettiin huomiota pakolaisten ja ulkomaalaisten oikeuteen saada nauttia yhtäläisistä kansalaisoikeuksista kuin valtaväestö. Muutos nähtiin tarpeelliseksi — paitsi siksi, että sillä oli mahdollista yhdenmukaistaa rangaistuskäytäntöä — myös siksi, että lainmuutoksen avulla rasistisiin tekemotiiveihin kiinnitettäisiin huomiota jo esitutkintavaiheessa.

Ruotsin lain perusteluiden mukaan rasistinen rikosmotiivi rangaistuksen koventamisperusteena voi tulla sovellettavaksi sekä siinä tilanteessa, että tekijänä on joku valtaväestöön kuuluva ja teon uhrina jokin vähemmistöryhmän edustaja että myös päinvastaisessa asetelmassa. Olennais-
ta on tekijän syyllisyysarvostelussa syrjintää il-

mentävä motiivi, joka voi koskea muutakin kuin kansallisuuteen tai rotuun liittyvää syrjintäperustetta.

Rasistinen motiivi voi suuntautua myös johonkin muuhun henkilöön kuin teon uhrina olevaan asianomistajaan. Lainmuutoksen mukaan rangaistuksen koventamisperuste on sovellettavissa riippumatta siitä, kohdistuuko rikos suoraan sitä tai niitä vastaan, joita tekijä on halunnut loukata, vai onko hän aikaansaanut loukkauksen rikoksella muuta henkilöä kuin loukattua vastaan.

2. Ehdotuksen yksityiskohdat

Ehdotamme, että rikoslain 6 luvun 2 §:n rangaistusten koventamisperusteiden luetteloon lisätään uudeksi perusteeksi (uusi 5 kohta), että jos rikollisen teon motiivina on ollut jonkun toisen ihmisen rotu, ihonväri, kansallisuus tai etninen alkuperä, uskonto taikka muu näihin verrattava syy, tällainen motiivi tulee ottaa huomioon rangaistuksen koventamisperusteena (RL 6:1). Rikoksen motiivilla eli vaikuttimella tarkoitetaan sellaista seikkaa, joka saa tekijän ryhtymään tekoon tai joka osaltaan myötävaikuttaa tekijän harkintaan ryhtyä tekoon. Motiivi saa tekijän rikoksella loukkaamaan, häpäisemään tai muulla tavalla vahingoittamaan tai uhkaamaan asianomistajaa tai teon kautta kolmatta tahoa. Rasistisen motiivin ei tarvitse kuitenkaan olla teon yksinomaisen vaikutin tullakseen sovellettavaksi rangaistuksen koventamisperusteena.

Rasistinen motiivi voi tulla sovellettavaksi rangaistuksen koventamisperusteena sekä silloin kun teon uhrina on joku vähemmistöryhmän edustaja ja tekijänä valtaväestöön kuuluva että päinvastaisessa asetelmassa. Myös vähemmistöihin kuuluvien välisissä rikoksissa voi ilmetä rasistinen motiivi, joka mahdollisesti tulee ottaa huomioon rangaistuksen koventamisperusteena.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että Eduskunta hyväksyisi seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

rikoslain 6 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 6 luvun 2 §:n 3 ja 4 kohta, sellaisina kuin ne ovat laissa 466/1976, sekä

lisätään 6 luvun 2 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 466/1976, uusi 5 kohta seuraavasti:

2 §

Rangaistuksen koventamisperusteita ovat:

5) rikollisen teon motiivina on ollut toisen ihmisen rotu, ihonväri, kansallisuus tai etninen alkuperä, uskonto taikka muu näihin verrattava syy.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .

3) rikoksen tekeminen palkkiota vastaan;
4) tekijän aikaisempi rikollisuus, jos sen ja uuden rikoksen suhde rikosten samankaltaisuuden johdosta tai muuten osoittaa tekijässä ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä; sekä

Helsingissä 19 päivänä helmikuuta 1997

Jaakko Laakso /vas
Hannu Takkula /kesk
Arto Bryggare /sd
Mikko Elo /sd
Jouko Skinnari /sd
Jorma Vokkolainen /vas
Pekka Leppänen /vas
Martti Tiuri /kok
Mikko Pesälä /kesk
Tarja Kautto /sd
Tuula Haatainen /sd
Timo Laaksonen /vas
Marjut Kaarilahti /kok
Erkki Pulliainen /vihr
Jorma Kukkonen /sd
Valto Koski /sd
Jari Koskinen /kok
Arja Ojala /sd
Markus Aaltonen /sd
Tuulikki Hämäläinen /sd
Paula Kokkonen /kok
Mikko Immonen /vas
Ulla-Maj Wideroos /r
Tuija Pohjola /sd
Aino Suhola /kesk
Tauno Pehkonen /skl
Jukka Tarkka /nuors
Risto Penttilä /nuors
Kari Uotila /vas
Seppo Kääriäinen /kesk
Sirpa Pietikäinen /kok
Risto Kuisma /sd
Kaarina Dromberg /kok
Jukka Mikkola /sd

Eila Rimmi /vas
Anu Vehviläinen /kesk
Matti Saarinen /sd
Esko-Juhani Tennilä /va-r
Satu Hassi /vihr
Marjatta Vehkaoja /sd
Ossi Korteniemi /kesk
Tuija Maaret Pykäläinen /vihr
Pentti Tiusanen /vas
Maija-Liisa Lindqvist /kesk
Esko Helle /vas
Iivo Polvi /vas
Juhani Alaranta /kesk
Marja-Leena Viljamaa /sd
Kalevi Olin /sd
Reijo Laitinen /sd
Päivi Räsänen /skl
Eero Lämsä /kesk
Raimo Holopainen /sd
Matti Ryhänen /kesk
Annika Lapintie /vas
Tapio Karjalainen /sd
Olavi Ala-Nissilä /kesk
Minna Karhunen /kok
Paavo Nikula /vihr
Toimi Kankaanniemi /skl
Pekka Kuosmanen /kok
Helena Vartiainen /sd
Hannes Manninen /kesk
Raimo Tiilikainen /r
Riitta Korhonen /kok
Sinikka Hurskainen /sd
Ola Rosendahl /r
Lauri Metsämäki /sd
Pirjo-Riitta Antvuori /kok

Mikko Kuoppa /va-r
Kimmo Kiljunen /sd
Reino Laine /vas
Bjarne Kallis /skl
Irina Krohn /vihr
Jarmo Wahlström /vas
Juha Korkea-aoja /kesk
Matti Vanhanen /kesk
Marja-Liisa Tykkyläinen /sd
Tero Mölsä /kesk
Asko Apukka /vas
Suvi Lindén /kok
Pertti Virtanen /evir
Anne Huotari /vas
Ilkka Joenpalo /sd
Maija-Liisa Veteläinen /kesk
Ulla Juurola /sd
Juha Rehula /kesk
Virpa Puisto /sd
Martti Korhonen /vas
Reijo Kallio /sd
Jukka Gustafsson /sd
Janina Andersson /vihr
Pia Viitanen /sd
Gunnar Jansson /r
Sakari Smeds /skl
Irja Tulonen /kok
Markku Pohjola /sd
Klaus Bremer /r
Kirsti Ala-Harja /kok
Leena Luhtanen /sd
Mauri Pekkarinen /kesk
Heikki Koskinen /kok
Johannes Leppänen /kesk

